

Norge dårligst i Skandinavia på grønne skatter

Av Guri Tajet

Sammendrag:

Danmark er best i Skandinavia på miljøstyring gjennom skattesystemet. Målt som andel av bruttonasjonalproduktet ligger Sverige og Norge på samme nivå, langt bak Danmark. Det som imidlertid skiller Sverige fra Norge er at de har ambisjoner om å forbedre seg gjennom en såkalt grønn skatteveksling på 30 milliarder kroner. Danskenes inntekter fra grønne skatter tilsvarte 4,7 prosent av BNP i 2004, mens Norges og Sveriges inntekter fra grønne skatter samme år tilsvarte 2,9 prosent av BNP. Framtiden i våre hender krever at Norge gjennomfører en grønn skatteveksling lik den svenskene har satt i gang slik at vi kan komme opp på dansk grønt skattenivå.

Bakgrunn

Den rødgrønne koalisjonen gikk til valg på at de ikke ville øke skattene. Hvorvidt dette er en riktig strategi, skal vi ikke berøre her, men i dette notatet skal vi se på hvordan myndighetene kan kreve inn skattene på en annen måte, nemlig gjennom å kreve grønn skatteveksling slik som Grønn skattekommisjon i sin tid anbefalte – og slik som svenskene nå vil gjøre.

Grønn skatteveksling innebærer å vri skatt fra arbeid til skatt på miljøskadelig virksomhet. Det er altså ikke snakk om en generell skatteøkning, men bare miljøstyring gjennom skattesystemet. På den måten skapes økonomiske drivkrefter for at husholdninger og industri velger mer miljøvennlige løsninger, samtidig som redusert skatt på arbeid kan føre til en samfunnsgevinst i form av økt sysselsetting.

Norge dårligst på grønne skatter

Framtiden i våre hender har sammenlignet nivå og utviklingen i grønne skatter i Norge med våre naboland Sverige og Danmark.

Grønne skatter i % av BNP ¹

	År	2000	2001	2002	2003	2004	2005 Estimert
Norge	Grønne skatter (i mrd. kr) ²	42,857	44,832	45,752	46,589	48,946	54,387
	BNP ³	1469	1526	1519	1562	1686	1740 ⁴
	Grønne skatter i % av BNP	2,9 %	2,9 %	3,0 %	3,0 %	2,9 %	3,1 %
Danmark	Grønne skatter (i mrd. kr) ⁵	60,629	61,044	64,978	63,791	67,626	69,531
	BNP	1279	1323	1351	1390,5	1446,5	1512
	Grønne skatter i % av BNP	4,7 %	4,6 %	4,8 %	4,6 %	4,7 %	4,6 %
Sverige	Grønne skatter (i mrd. kr) ⁶	60,8	64,2	68,6	71,9	74,7	79
	BNP ⁷	2195	2269	2353	2438	2548	2624
	Grønne skatter i % av BNP	2,8 %	2,8 %	2,9 %	2,9 %	2,9 %	3,0 %

I tabellen fremkommer det at Danmark har - og lenge har hatt - en mye høyere andel av inntektene fra grønne skatter enn oss. Danskenes inntekter fra grønne skatter tilsvarte 4,7 prosent i 2004 mens Norges og Sveriges inntekter fra grønne skatter samme år lå på 2,9 prosent. Sverige vil imidlertid sannsynligvis i løpet av noen år ligge langt foran Norge. I Sverige ønsker politikerne – i motsetning til i Norge – å følge opp sin grønne skattekomisjon, og vil gjennomføre "en grønn skatteveksling" på 30 mrd kr fra 2001 til 2010. Hittil har svenskene skattevekslet drøyt 10 mrd kroner, først og fremst ved å heve CO₂-avgiften og el-avgiften. For 2005 foreslo den svenske regjeringen en skatteveksling på 3,4 mrd. kroner, mens det for 2006 planlegges en skatteveksling på 3,6 mrd kroner.⁸ Den svenske regjeringen vil fremover legge tyngdepunktet i den grønne skattevekslingen på transportsektoren ettersom det er transportsektorene som står for den største økningen av CO₂-utslipp.

Dyr strøm og dyre biler i Danmark

Alle de tre landene genererer de største grønne avgiftsinntektene fra avgifter på energi, CO₂-avgift og avgifter på bilkjøp (se vedlegg 1,2 og 3 for mer detaljer over hva de grønne skattene består i). Det er særlig på tre områder Danmark eller Sverige har et høyere grønt avgiftsnivå enn Norge:

- El-avgiften i Danmark er mer enn fem ganger så høy som i Norge, mens den i Sverige er omtrent to en halv gang så høy. I Danmark er el-avgiften på 57,6 øre/Kwh⁹ (pluss 9 øre i Co₂-avgift¹⁰), i Sverige 25,4 øre/Kwh¹¹ og i Norge 9,9 øre/Kwh¹². Det vil si at i egen valuta har danskene utgifter til strøm, nettleie og avgifter (inkl moms) på 158 øre per kilowattime. Svenskene betaler 104 øre, mens nordmenn slipper unna med 76 øre¹³.
- Avgiftene på fyringsolje er tre ganger så høye i Sverige som i Norge¹⁴. I Norge er prisen 1,074 NOK per liter, mens den i Sverige er på 3,53 NOK per liter.

¹ Vi har i denne undersøkelsen valgt å måle "i prosent av BNP", fordi man slik unngår å måtte regne om til kjøpekraft eller regne om til lik valuta for å få sammenlignbare tall.

² Finansdepartementet har på sin hjemmeside en oversikt som heter "Dagens grønne skatter". Den viser imidlertid bare de grønne skattene for 2005. For å finne det grønne skattenivået for årene mellom 2000 og 2004 har vi derfor tatt utgangspunkt i definisjonen for 2005 (i tillegg til at vi har lagt til "avgift på flyging av passasjerer" og "avg. på trykkimpregnert trevirke" de årene disse avgiftene eksisterte), og gått gjennom regnskapene fra 2000 til 2003 og budsjettene for 2004 og 2005 i St.prp nr 1 Skatte, avgifts og tollvedtak fra 1999-2000 til 2004-2005.

³ Kilde: http://www.ssb.no/emner/09/01/nr/tab_1997-2004_01.html

⁴ Estimert ut i fra en vekstprosent på 3,2 prosent (som Revidert nasjonalbudsjett 2005 operer med)

⁵ Kilde: http://www.skat.dk/tal_statistik/skatter_og_avgifter/675.html

⁶ Kilde: Budgetproposisjonen 2004/05:1, tab 5.7, <http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/97/44/5780efa4.pdf>

⁷ Kilde: Løpende priser. Tall innhentet fra Per.Magdalinski@naturvardsverket.se, mail: 31.05.05, BNP 2005 er estimert til 3% i Budgetproposisjonen 2004/05:1, s.20

⁸ Kilde: Budgetproposisjonen 2004/05:1, kap.1.7.3, www.regeringen.se/content/1/c6/02/97/44/5780efa4.pdf

⁹ Kilde: http://www.skm.dk/tal_statistik/satser_og_beloeb/206.html

¹⁰ Kilde: http://www.skm.dk/tal_statistik/satser_og_beloeb/216.html

¹¹ Kilde: http://www.vattenfall.se/privat/priser_och_avtal/el/fast_pris/

¹² Kilde: http://odin.dep.no/fin/norsk/tema/skatter_avgifter/gronne_skatter/006031-990014/dok-bn.html

¹³ Kilde: <http://www.dagbladet.no/nyheter/2005/07/12/437220.html>

¹⁴ Kilde: 100 år uten Sverige – et miljøproblem?, John Hille 2005

- Før avgifter er danske biler ca 10 prosent billigere enn i Norge, mens de etter avgift er ca 30 prosent dyrere¹⁵. I Sverige har de ikke engangavgift/registreringsavgift¹⁶, men bare årsavgift. Den svenske regjeringen skriver i Budsjettproposisjonen for 2005 at de vil følge opp Vegtrafikkutredningen som foreslo at avgiftene på biler (årsavgiften) skal relateres til bilens CO₂-utslipp. Den norske regjeringen har nettopp sett bort i fra et lignende forslag fra en lignende utredning her i Norge.

Grønne skatter gir resultater

Nøyaktig hva som gir gode miljøresultater kan være vanskelig å måle, fordi det som oftest brukes en kombinert virkemiddelpakke. Vi vil her komme eksempler på to områder der det er overveiende sannsynlig at det kan trekkes en kobling mellom grønne avgifter og miljøvennlig adferd:

1. Dobbelt så høy avgift på strøm og tre ganger så høy avgift på fyringsolje er en viktig årsak til at bruken av bioenergi og fjernvarme (i forhold til innbyggertallet) er tre ganger større i Sverige enn i Norge, mens bruken av solvarme er minst 15 ganger større. Dette er igjen en del av forklaringa på at Sverige har redusert sine CO₂-utslipp per innbygger med 38 prosent i løpet av de siste 30 åra, mens de i Norge har økte med 25 prosent i samme periode.
2. Høye kostnader knyttet til det å kjøpe bil er med på å forklare hvorfor de har en biltetthet på ca 350 biler per 1000 innbyggere¹⁷ i Danmark, mens biltettheten i Norge er på ca 425 biler per 1000 innbyggere. I Sverige, hvor de ikke har engangavgift (bare årsavgift), har de en biltetthet på ca 450 biler per 1000 innbygger. Hvis bileierskap begrenses, begrenses også bilbruk. Så lenge klimagassutslippene fra veitrafikken øker sterkt, bør det derfor være et mål å redusere bileierskapet gjennom bruk av engangavgifter på nye biler.

Framtiden i våre hender krever

Som et redskap for å redusere ressursforbruket og klimagassutslippene, må Norge gjennomføre en grønn skatteveksling slik at vi kan komme opp på dansk grønt skattenivå. Regjeringen må offentliggjøre en tallfestet målsetning for størrelsen på skattevekslingen. Dette vil styrke den langsiktige konkurranseevnen ettersom det stimulerer næringer som har et miljøvennlig ressursforbruk. Noen av avgiftene som må økes er avgiftene på fyringsolje, el-avgiften (både for husholdningene og industrien) og det må gjeninnføres en seteavgift (som var forløperen til passasjeravgiften). Avgiftssystemet på biler må dessuten legges om slik at biler med relativt små CO₂-utslipp blir vesentlig billigere enn biler med relativt store utslipp. For å hindre en fortsatt økning i biltettheten bør også engangavgiften på nye biler økes slik at gjennomsnittsbilen blir dyrere enn den er i dag.

¹⁵ Kilde: <http://odin.dep.no/filarkiv/249051/STM0405002-TS.pdf>

¹⁶ Kilde: http://odin.dep.no/filarkiv/177320/Rapport_bil.pdf

¹⁷ Kilde: <http://www.ssb.no/emner/10/12/transport/>

Vedlegg 1. Grønne avgifter i Norge 2000-2005¹⁸

I mill. kr	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Avgift på utslipp av CO ₂ i petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen	3047	2862	3012	3 056	3600	3600
Engangsavgift på motorvogner mv.	9629	10073	12248	12 750	13260	15610
Vektårsavgift	273	342	314	299	316	367
Årsavgift ¹⁹	4636	5348	5583	5 780	6729	7201
Avgift på båtmotorer ²⁰	111	107	125	155	169	226
Avgift på bensin	9762	8843	8530	8 664	9070	9341
Avgift på mineralolje til fremdrift av motorvogn (autodieselavgift)	4803	4087	3955	4 278	4535	4990
Forbruksavgift på elektrisk kraft	4205	6137	6072	5 504	4420	6550
Avgift på mineralolje (grunnavgift fyringsolje)	489	755	445	749	886	682
Avgift på smøreolje mv.	88	86	80	81	86	86
CO ₂ -avgift	3520	3570	3555	3 853	4208	4047
Svovelavgift	117	131	83	94	103	91
Avgift på plantevernmidler ²¹	55	35	56	65	40	75
Avgift på sluttbehandling av avfall	484	472	498	501	664	720
Avgift på trikloreten	4	7	4	4	4	9
Avgift på tetrakloreten	1	2	2	2	2	2
Avgift på trykkimpregnert trevirke (CCA)						
Hydrofluorkarboner (HFK) og perfluorkarboner (PFK)				61	63	141
Grunnavgift på engangsemballasje	159	363	433	483	527	474
Miljøavgift på kartong	13	15	17	17	19	20
Miljøavgift på plast	15	22	39	58	77	53
Miljøavgift på metall	100	102	86	77	86	59
Miljøavgift på glass	48	45	45	58	82	43
Avgift på flyging av passasjerer	1298	1428	570	-		
Grønne avgifter i alt	42857	44832	45752	46 589	48946	54387

Oversikten over de norske grønne avgiftene, bortsett fra for 2005, har vi måttet lage selv basert på regnskapene og budsjettene i St.prp 1. I Sverige og Danmark ligger derimot oversiktene på henholdsvis Statistiske Centralbyrå (SCB) og hos Skatteministeriet. Det kan også tolkes som et uttrykk for at det er en høyere bevissthet rundt grønne skatter i Sverige og Danmark.

¹⁸ Kilde: St.prp nr 1 Skatte, avgifts og tollvedtak fra 1999-2000 til 2004-2005

¹⁹ Årsavgiften defineres ikke som en grønn avgift i Norge, men OECD definerer den som det, og Danmark og Sverige holder seg til OECDs definisjon. Dermed er den med for at tallene skal være sammenlignbare.

²⁰ Avgift på båtmotorer defineres ikke som en grønn avgift i Norge. Se begr. for at den er med i fotnote 14.

²¹ Avgift på plantevernmidler defineres ikke som en grønn avgift i Norge. Se begr. for at den er med i fotnote 14. For øvrig er inntektene fra plantevernmidler å finne i LMDs St.prp nr 12001-2002 til 2004-2005. Der kalles inntektsposten "miljøavgifter fra landbruket", men vi har valgt å bruke definisjonen "plantevernmidler" som Åse Bøe i Finansdepartementet brukte i en mail til oss 29.08.06.

Vedlegg 2. Grønne avgifter i Sverige 2000-2005²²

Löpande priser, miljoner kronor						
Bransch	2000	2001	2002	2003	2004	2005²³
Skatt på energi	52 807	55 987	59 553	62 583	63 994	65 200
Energiskatt (total)	38 313	36 421	37 189	36 482	35 193	
<i>varav: bränsleskatt</i>	<i>27 013</i>	<i>23 858</i>	<i>23 214</i>	<i>20 831</i>	<i>17 987</i>	
<i>elskatt</i>	<i>11 300</i>	<i>12 564</i>	<i>13 975</i>	<i>15 651</i>	<i>17 206</i>	
Övriga prod.skatter på elkraft	2 345	2 592	2 434	2 288	2 373	
<i>varav: vattenkraftsskatt</i>	-	-	-	-	-	
<i>kärnkraftsskatt [1]</i>	<i>1 708</i>	<i>1 862</i>	<i>1 789</i>	<i>1 829</i>	<i>1 864</i>	
<i>avgift/skatt för nedrustning & förvaring</i>	<i>637</i>	<i>730</i>	<i>645</i>	<i>459</i>	<i>509</i>	
Koldioxidskatt	12 149	16 973	19 930	23 813	26 428	
Skatt på visse substanser	1 589	1 428	1 462	1 421	1 206	3 300²⁴
Svavelskatt	89	101	156	122	90	
Skatt på inrikes flyg	-	-	-	-	-	
Skatt på bekämpningsmedel	58	59	44	67	61	
Skatt på handelsgödsel	357	369	356	340	303	
Skatt på avfall	1 085	899	906	892	752	
Skatt på transport	7 026	6 995	7 440	7 685	7 836	10 500
Fordonsskatt (årsavgift)	6 832	7 017	7 425	7 685	7 836	
Försäljningsskatt på motorfordon	194	-22	15	0	0	
Kilometerskatt	-	-	-	-	-	
Skatt på naturressurser	125	123	117	193	202	
Naturgrusskatt	125	123	117	193	202	
Totalt	61 547	64 532	68 572	71 882	73 238	79 000
Procent av BNP i Sverige	2,8%	2,8%	2,9%	2,9%	2,9%	3,0%

Vedlegg 3 Grønne avgifter i Danmark 2000-2005

Mio. kr. i løbende priser	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Energiafgifter mv.						
Afgift af stenkul mv.	1.317	1.401	1.508	1.739	1.594	1.650
Afgift af elektricitet	7.820	7.733	8.241	8.310	8.378	8.750
Afgift af gas	-	-	-	-	-	-
Naturgasavgift	2.647	3.846	3.794	3.597	3.802	3.925
Afgifter af visse olieprodukter	6.642	7.029	7.141	7.444	7.713	7.850
Afgift af benzin	10.074	10.151	10.432	10.420	10.282	9.425
Energiafgifter i alt	28.499	30.160	31.115	31.510	31.768	31.600
Afgifter vedr. motorkøretøjer						
Vægtavgift/brændstofforbrugsavgift (årsavgift)	6.930	7.406	7.943	8.017	8.334	8.445
Registreringsavgift (engangsavg.)	14.122	12.358	14.487	12.839	16.799	19.390

²² Kilde: http://www.scb.se/templates/tableOrChart____39450.asp

²³ Statistisk Centralbyrå (SCB) har ikke estimert grønne skatteinntekter for 2005. Derfor har vi brukt tall fra Regjeringens budsjettproposisjon som er mindre detaljert, men som likevel får frem totalinntektene.

²⁴ I regjeringens budsjettproposisjon fremkommer ikke detaljene like gods som hos SCB. I budsjettprp. opererer man med en sekkepost som heter "øvrige avgifter på energi og miljø". Det er ikke det samme som "skatt på visse substansar", men vi har satt "3 300" under den posten siden vi ikke kjenner detaljene.

Ansvarsforsikringsafgift	1.450	1.526	1.821	1.923	1.999	2.050
Vejbenyttelsesafgift	307	317	331	328	396	402
Motorkøretøjsafgifter i alt	22.809	21.606	24.582	23.107	27.528	30.287
Miljøafgifter						
CO ₂ -afgift	4.819	4.844	4.728	4.809	4.836	5.124
Afgift af svovl (SO ₂)	198	108	119	195	118	120
Afgift af engangsservice ⁴⁾	65	27	-	-	-	-
Afgift af emballage ⁵⁾	772	845	971	951	921	909
Afgift vedr. CFC	0	44	58	55	52	50
Afgift af klorerede opløsningsmidler mv.	2	1	1	1	1	1
Afgift af bekæmpelsesmidler (pesticider)	375	359	371	398	423	379
Afgift af visse vækstfremmere	0	0	0	0	0	0
Afgift af affald	999	1.069	1.090	916	1.005	999
Afgift af råstofmaterialer	182	168	157	154	161	159
Afgift af spildevand	276	284	265	187	197	200
Afgift af ledningsført vand	1.555	1.414	1.432	1.416	1.430	1.425
Afgift af nikkel/cadmium batterier	23	20	21	14	22	20
Afgift af pvc og ptalater	26	67	60	51	43	45
Afgift af kvælstof	29	28	27	26	27	25
Afgift af mineralisk fosfor	-	-	-	-	-	25
Tilskud til miljøvenlige lastbiler (EURO 3)	-	0	-19	0	0	0
Miljøafgifter i alt	9.321	9.277	9.281	9.174	9.236	9.481
Grønne afgifter i alt	60.629	61.044	64.978	63.791	68.531	71.368
BNP (i markedspriser)	1.279.000	1.323.000	1.350.800	1.390.500	1.446.500	1.512.100
l pct. af BNP (Grønt skattetryk)	4,7	4,6	4,8	4,6	4,7	4,7